

การร่างประมวลกฎหมายแพ่ง แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน* Drafting of Civil Code of the People Republic of China

หลี่ ชุน**

Li Qun

พรชัย วิสุทธิศักดิ์***

PORNCHAI WISUTTISAK

■ บทคัดย่อ

การประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งถือเป็นขั้นตอนใหม่ของการพัฒนา
กฎหมายแพ่งของจีน การเริ่มร่างประมวลกฎหมายแพ่งที่ในปี พ.ศ. 2557
เป็นมาตรการสำคัญในการปรับปรุงระบบกฎหมายที่มีเอกลักษณ์แบบจีน
นอกจากนี้ ยังใช้กลยุทธ์ “การเตรียมงานสองขั้นตอน” ในการร่างประมวล
กฎหมายแพ่ง ซึ่งเป็นการร่าง “กฎหมายทางแพ่งแต่ละประเภท” ก่อน
หลังจากนั้นรวบรวมเป็น “ประมวลกฎหมายแพ่ง” การร่างประมวลกฎหมาย
แพ่งจีนมีลักษณะพิเศษที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้ ยึดแนวทางการเมืองที่ถูกต้อง
ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ยึดสถานการณ์และลักษณะพิเศษของประเทศ
ยึดมั่นในการปกครองประเทศตามกฎหมายและกฎแห่งคุณธรรม และยึดมั่น
ในหลักการวิทยาศาสตร์และประชาธิปไตย ลักษณะพิเศษเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า
ประมวลกฎหมายแพ่งของจีนไม่เพียงแต่สะท้อนจิตวิญญาณของยุคสมัย
แต่ยังตอบสนองความต้องการของยุคสมัยและยังช่วยแก้ปัญหาในทางปฏิบัติได้

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย Presided over the Humanities and Social Sciences Research of the Ministry of Education in 2018, Project name: Research on legal Issues of Border Trade between China and Thailand under the Background of China-ASEAN Free Trade Area, Project No.: 18YJC820031 - วิจัยในโครงการกระทรวงศึกษาธิการ ในหัวข้อ การศึกษาประเด็นกฎหมายการค้าชายแดนจีน - ไทยภายใต้ภูมิหลังของเขตการค้าเสรีจีน - อาเซียน (โครงการหมายเลข: 18YJC820031)

** คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยชนชาติกว่างซี หนานหนิง

Lecturer in the Faculty of Law of Guangxi University for Nationalities;

*** คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Law, Chiang Mai University

Received: December 24, 2020 Revised: June 17, 2021 Accepted: June 18, 2021

อีกด้วย ไม่เพียงแต่ทำให้ระบบเศรษฐกิจการตลาดพัฒนาและวางระเบียบรากฐานที่มั่นคงกับเศรษฐกิจการตลาด ซึ่งจะเป็นหลักประกันที่แข็งแกร่งสำหรับการริเริ่มใหม่ของเศรษฐกิจของจีน ความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม ความสงบสุขของสังคม นอกจากนี้ยังเป็นการให้ข้อมูลอ้างอิงที่เป็นประโยชน์ต่อการร่างระบบประมวลกฎหมายแพ่งในประเทศอื่น ๆ

คำสำคัญ: กฎหมายทางแพ่งจีน, ลักษณะพิเศษประมวลกฎหมายแพ่งจีน

■ Abstract

The adoption of Civil Codes of the People's Republic of China is considered as the new process of reform on civil and commercial law in China. The initiation on drafting of the civil code was initiated in 2014 is the important mechanism for improving laws according to Chinese specific characteristics. China also utilized strategy of "double preparation" in drafting the civil codes. The draft started from making specific chapters of the codes and later combined all chapters into one civil code. The drafting the civil codes have five vital characteristics of adherence with; right political scheme, people centered policy, special characteristic of the country, merit government administration, and scientific and democracy. Those vital characteristics present that the civil code not only does reflect the soul of modernization but also

satisfy the need of change. In addition, the codes help deal with practical problem. The code help improve market economy and lay down fundamentals of market economy. This will guarantee the new initiatives of China economy, cultural prosperity, peaceful society. Furthermore, the code may be a possible example for drafting of civil code in other countries.

Keywords: China Civil Code, Special characteristic of Civil code

■ บทนำ

กฎหมายแพ่งเป็นกฎหมายที่ใช้กับความสัมพันธ์ทางแพ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งมักจะถูกเรียกว่า “สารานุกรมด้านชีวิตสังคม” ชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลธรรมดาตั้งแต่เกิดจนตายไม่สามารถแยกออกจากกฎหมายแพ่งได้ การผลิตและการบริหารงานของนิติบุคคลและกิจกรรมด้านธุรกิจขององค์กรในรูปขมรมสโมสรล้วนไม่สามารถแยกออกจากกฎหมายแพ่งได้ การประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ของการร่างกฎหมายของจีน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่ากฎหมายแพ่งจีนได้เข้าสู่ขั้นตอนใหม่ที่มีประมวลกฎหมายแพ่งเป็นศูนย์กลาง ประมวลกฎหมายแพ่งเป็นการเรียบเรียงกฎหมายแพ่งแต่ละฉบับและคำอธิบายกฎหมายทางแพ่งของศาลประชาชนสูงสุดเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งกลายเป็นพื้นฐานสำคัญของกฎหมายทางแพ่ง ดังนั้น หลังจากเข้าสู่ยุคประมวลกฎหมายแพ่ง จำเป็นที่จะต้องเข้าใจ

กระบวนการร่างและลักษณะพิเศษอย่างถ่องแท้ของประมวลกฎหมายแพ่งจีน เพื่อปกป้องสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชนตามกฎหมาย ในการศึกษากระบวนการร่างและลักษณะพิเศษของประมวลกฎหมายแพ่งจีนนั้น จำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างการวิจัยเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับระบบกฎหมายแพ่ง และเสริมสร้างระบบทฤษฎีทางกฎหมายแพ่งโดยมีเอกลักษณ์แบบจีน มีลักษณะพิเศษทางปฏิบัติ และมีลักษณะพิเศษทางยุคสมัย เพื่อการสนับสนุนทางทฤษฎีในการปรับใช้และพัฒนาระบบกฎหมายแพ่งอย่างมีประสิทธิภาพ

■ ประวัติศาสตร์ในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีน

การร่างประมวลกฎหมายแพ่งเป็นงานทางด้านการบัญญัติกฎหมายที่ค่อนข้างใหญ่มาก เนื่องจากเนื้อหาที่เกี่ยวกับประมวลกฎหมายแพ่งมีมากมายและซับซ้อนเมื่อเทียบกับการร่างกฎหมายอื่น ๆ ประเทศจีนเคยได้ริเริ่มรวบรวมกฎหมายแพ่งถึง 4 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2497 พ.ศ. 2505 พ.ศ. 2522 และ พ.ศ. 2544 ตั้งแต่มีการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนใหม่ขึ้น โดยในครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ของการร่างประมวลกฎหมายแพ่งไม่สำเร็จเนื่องจากเหตุผลหลายประการ ส่วนในการร่างครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2522 ประเทศจีนเพิ่งเข้าสู่ช่วงการปฏิรูปเศรษฐกิจจีน ทำให้ประเทศจีนเข้าสู่ขั้นตอนใหม่ในการสร้างและการพัฒนาระบบกฎหมายจีนอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการปฏิรูปทางด้านการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและไม่แน่นอน ทำให้วิธีรวบรวมและร่างประมวลกฎหมายแพ่ง

จึงค่อนข้างยุ่งยาก แต่ในขณะเดียวกันจำเป็นที่จะต้องมีการประกาศใช้กฎหมายทางแพ่งเพื่อสนองกับความต้องการของการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้น ฝ่ายนิติบัญญัติมีมติในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งโดยใช้กลยุทธ์ “การเตรียมงานสองมือ” และ “การเตรียมงานสองขั้นตอน” โดย “การเตรียมงานสองมือ” หมายถึง มือที่หนึ่ง คือ การจัดตั้ง “ทีมงานร่างประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่าง” และในขณะเดียวกัน มือที่สอง คือ จัดตั้ง “ทีมงานร่างกฎหมายทางแพ่งแต่ละประเภท” ที่จำเป็นต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ดังนั้น ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2522 คณะกรรมการด้านกฎหมายของคณะกรรมการประจำสภาประชาชนแห่งชาติจีน ชุดที่ 5 ได้จัดตั้ง “ทีมงานร่างประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่าง” ขึ้น โดยมีหยางชิวเฟิงเป็นหัวหน้าทีม และเถาซีจิ้นเป็นรองหัวหน้าทีม และมีกลุ่มนักวิชาการด้านกฎหมายแพ่งและผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายแพ่งจากหน่วยงานภาคปฏิบัติถูกระดมจากทั่วประเทศเพื่อเริ่มร่างประมวลกฎหมายแพ่งร่วมกัน ในขณะเดียวกันอีกทีมงานหนึ่งได้มีการเริ่มร่างกฎหมายทางแพ่งแต่ละประเภทด้วย ในระหว่างการร่างประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่าง “กฎหมายสมรส” และ “กฎหมายสัญญา” ได้ผ่านมติการร่างจากฝ่ายนิติบัญญัติแห่งชาติ ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2523 และเดือนธันวาคม พ.ศ. 2524 ตามลำดับ แต่เมื่อประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่างได้มีการปรับแก้ถึงฉบับที่ 4 ในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2525 ก็มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งอย่างกะทันหันโดยคณะกรรมการด้านกฎหมาย ของคณะกรรมการประจำสภาประชาชนแห่งชาติจีนได้ยกเลิก “ทีมงานร่าง

ประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่าง”ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2525 และตัดสินใจที่จะร่างและประกาศใช้กฎหมายทางแพ่งแต่ละฉบับที่สังคมต้องการอย่างเร่งด่วนเสียก่อน และมีการกำหนดให้การร่างประมวลกฎหมายแพ่งเริ่มขึ้นก็ต่อเมื่อเงื่อนไขต่าง ๆ สมบูรณ์มากขึ้น ดังนั้น ประเทศจีนจึงเปลี่ยนกลยุทธ์ในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจากเดิมคือ “การเตรียมงานสองมือ” เปลี่ยนเป็น “การเตรียมงานสองขั้นตอน”

สำหรับ “การเตรียมงานสองขั้นตอน” หมายถึง การปรับตัวเพื่อสนองความต้องการของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมนิยม ตามแนวทางการร่างกฎหมายทางแพ่งให้สำเร็จที่ละฉบับ คือ การร่างกฎหมายทางแพ่งแต่ละประเภทก่อน จากนั้นนำกฎหมายทางแพ่งแต่ละประเภทมารวบรวมและปรับแก้เป็นประมวลกฎหมายแพ่ง ซึ่งหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ในการร่างกฎหมายดังกล่าว กฎหมายทางแพ่งแต่ละประเภทได้ประกาศใช้อย่างต่อเนื่อง เช่น กฎหมายเครื่องหมายการค้า ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2525 กฎหมายลิขสิทธิ์ ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2527 กฎหมายมรดก และกฎหมายสัญญาทางเศรษฐกิจต่างประเทศ ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2528 เพื่อเป็นการสร้างหลักการพื้นฐาน แนวคิดหรือกฎเกณฑ์ และตั้งรากฐานด้านกฎหมายสำหรับการบังคับใช้กฎหมายทางแพ่งแต่ละประเภท (วังฮั่นบิน, 2529) ซึ่งในปี พ.ศ. 2529 ฝ่ายนิติบัญญัติได้มีการร่าง “กฎทั่วไปของกฎหมายแพ่ง” โดยนำกฎเกณฑ์ของประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่างที่ 4 ที่เสนอขึ้นในปี พ.ศ. 2525 มาปรับใช้เป็นหลักการพื้นฐาน จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า “กฎทั่วไปของกฎหมายแพ่ง” ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของกลยุทธ์ “การเตรียมงาน

สองขั้นตอน” (จาง โหย่วหยู, 2529) ในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีน โดยกฎทั่วไปของกฎหมายแพ่งดังกล่าวเป็นพื้นฐานในระบบกฎหมายจีน ซึ่งทำให้ระบบกฎหมายสังคมนิยมของจีนก้าวหน้าขึ้นอีกระดับหนึ่ง และเป็นการวางรากฐานสำหรับการร่างประมวลกฎหมายแพ่งใหม่ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ หลังจากที่มีการร่าง “กฎทั่วไปของกฎหมายแพ่ง” ฝ่ายนิติบัญญัติได้ออก “กฎหมายสัญญาเทคโนโลยี” ในปี พ.ศ. 2530 “กฎหมายลิขสิทธิ์” ในปี พ.ศ. 2533 และ “กฎหมายการรับบุตรบุญธรรม” ในปี พ.ศ. 2534 อย่างต่อเนื่อง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ประเทศจีนได้มีการตั้งเป้าหมายในปฏิรูปเศรษฐกิจทางด้านระบบเศรษฐกิจตลาดสังคมนิยม ดังนั้น กฎหมายทางแพ่งแต่ละประเภทได้มีการร่างขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น “กฎหมายการค้าประกัน” ร่างในปี พ.ศ. 2538 “กฎหมายสัญญา” ร่างในปี พ.ศ. 2533 “กฎหมายที่ดินในชนบท” ร่างในปี พ.ศ. 2545 “กฎหมายทรัพย์สิน” ร่างในปี พ.ศ. 2550 “กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิด” ร่างในปี พ.ศ. 2552 และในขณะเดียวกันกฎหมายที่มีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางแพ่งก็ได้มีการร่างขึ้นด้วย เช่น “กฎหมายคุณภาพผลิตภัณฑ์” และ “กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค” ร่างในปี พ.ศ. 2536 “กฎหมายการจัดการอสังหาริมทรัพย์ในเมือง” ร่างในปี พ.ศ. 2537 (เย่ รู่ถิง, 2537) เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2554 เมื่อท่านอู่ปังกวี่ ประธานคณะกรรมการประจำสภาประชาชนแห่งชาติจีนได้ส่งรายงานการทำงานไปยังการประชุมสภาประชาชนแห่งชาติจีน ชุดที่ 11 ครั้งที่ 4 โดยประกาศว่า “ระบบกฎหมายสังคมนิยม

ที่มีเอกลักษณ์แบบจีนได้ถูกก่อตั้งขึ้นแล้ว” ในขณะที่เดียวกันระบบกฎหมายทางแพ่งก็ได้มีการเริ่มต้นขึ้นแล้ว โดยมี “กฎทั่วไปของกฎหมายแพ่ง” และ “กฎหมายทางแพ่งแต่ละประเภท” เป็นเนื้อหาสำคัญ อีกทั้งยังมีคำอธิบายของศาลประชาชนสูงสุดที่เกี่ยวกับกฎหมายทางแพ่งดังนั้น จากเนื้อหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น การเตรียมงานในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งขั้นตอนแรกคือการร่าง “กฎหมายทางแพ่งแต่ละประเภท” ได้เสร็จสิ้นแล้ว และตั้งแต่นั้นมาการร่างกฎหมายทางแพ่งเข้าสู่ขั้นตอนใหม่ของการปรับปรุงระบบกฎหมายให้ดียิ่งขึ้น

■ การเริ่มร่างประมวลกฎหมายแพ่ง จีน พ.ศ. 2557

เมื่อประเทศจีนได้ประกาศว่า “ระบบกฎหมายสังคมนิยมที่มีเอกลักษณ์แบบจีนได้ถูกก่อตั้งขึ้นแล้ว” นักวิชาการทางด้านกฎหมายแพ่งจึงเกิดข้อสงสัยว่าฝ่ายนิติบัญญัติยังจะต้องมีการร่างประมวลกฎหมายแพ่งอีกหรือไม่ หรือว่ายกเลิกกลยุทธในการร่างกฎหมายแพ่งแบบ “การเตรียมงานสองขั้นตอน” ไปแล้ว และในขณะเดียวกันก็สนับสนุนให้มีการร่างประมวลกฎหมายแพ่งขึ้น ดังนั้นในเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2557 คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้มีมติเกี่ยวกับประเด็นสำคัญของการปกครองประเทศให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งมีการเสนอให้ “ปรับปรุงระบบกฎหมายสังคมนิยมที่มีเอกลักษณ์แบบจีนโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นศูนย์กลาง” และ “ร่างประมวลกฎหมายแพ่ง” ทั้งนี้ ทำให้นักวิชาการทางด้านกฎหมายแพ่งรู้สึกตื่นเต้นเป็นอย่างมาก เพราะว่าการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง นับว่า

เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ระบบกฎหมายนั้น “สมบูรณ์แบบ” ยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงได้มีการยกเลิกทฤษฎีในการร่างกฎหมายที่มีเงื่อนไขที่ไม่สมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2497 พ.ศ. 2505 พ.ศ. 2522 พ.ศ. 2544 ทั้งหมด ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าประเทศจีนมีความพร้อมในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งแล้ว เมื่อมีการปฏิรูปประเทศอย่างต่อเนื่องและมีมติสำคัญในการปกครองประเทศให้เป็นไปตามกฎหมาย อีกทั้งระบบกฎหมายทางแพ่งก็ได้มีการเริ่มต้นขึ้นแล้ว

1. การกำหนดแผนงานโดยรวมในการร่าง ประมวลกฎหมายแพ่งจีน

ในการดำเนินให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนในเดือนมกราคม พ.ศ. 2558 สำนักงานกลางของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนและสำนักงานใหญ่ของคณะรัฐมนตรีได้ออกมติ “แผนการดำเนินการตามมติสำคัญของการประชุมของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนชุดที่ 18 ครั้งที่ 4 โดยมอบอำนาจให้คณะทำงานด้านกฎหมายของคณะกรรมการประจำสภาประชาชนแห่งชาติจีนทำหน้าที่ประสานงานในการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง และจัดตั้ง “กลุ่มประสานงานสำหรับการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง” โดยระบุให้หน่วยงาน 5 หน่วยงานทำการวิจัยด้านกฎหมายร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วยศาลประชาชนสูงสุด อัยการประชาชนสูงสุด กระทรวงยุติธรรม (สำนักงานกฎหมายของคณะรัฐมนตรี) สถาบันสังคมศาสตร์จีนและสมาคมกฎหมายจีน ในขณะเดียวกันได้มีการจัดตั้ง “กลุ่มพิเศษสำหรับรวบรวมประมวลกฎหมายแพ่ง” ด้วย และเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2558 ประธานจางเต๋อเจียงจาก

คณะกรรมการประจำสภาประชาชนแห่งชาติจีน กล่าวอย่างชัดเจนต่อการประชุมสภาประชาชนแห่งชาติจีน ชุดที่ 12 ครั้งที่ 3 ว่า “เราจะต้องศึกษา และเริ่มการร่างประมวลกฎหมายแพ่งอย่าง โดยเร็ว” และเมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2558 คณะทำงานด้านกฎหมายของคณะกรรมการ ประจำสภาประชาชนแห่งชาติจีนได้ประชุมกลุ่ม ประสานงานการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง ครั้งที่ 1 ซึ่งเปิดตัวประมวลกฎหมายแพ่ง อย่างเป็นทางการ หลังจากการประชุมครั้งนี้ คณะทำงานด้านกฎหมายของสภาประชาชน แห่งชาติจีนได้กำหนดภารกิจพื้นฐานและแนวคิด ในการทำงานสำหรับการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง โดยยึดหลักวิทยาศาสตร์ในการจัดเรียง กฎหมายและข้อบังคับทางแพ่งในปัจจุบัน แก้ไขและปรับปรุงกฎระเบียบที่ไม่เหมาะสม กับเงื่อนไขใหม่ และจัดทำระเบียบเพิ่มเติม เนื้อหาใหม่สำหรับสถานการณ์ใหม่และปัญหาใหม่ ที่เกิดขึ้นในชีวิตด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่วนภารกิจ พื้นฐานของการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง คือ การร่างประมวลกฎหมายแพ่งที่จะต้องสอดคล้อง กับความต้องการของการพัฒนาสังคมนิยม ที่มีเอกลักษณ์แบบจีนและสอดคล้องกับลักษณะ พิเศษของประเทศจีน ซึ่งจะต้องเป็นไปตามระบบ วิทยาศาสตร์ มีโครงสร้างที่ละเอียดถี่ถ้วน มีความสมเหตุสมผล และมีเนื้อหาที่สอดคล้องกัน กลยุทธ์ “การเตรียมงานสองขั้นตอน” จึงเป็น แนวคิดพื้นฐานของการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง โดยขั้นตอนที่ 1 ให้มีการร่าง “หลักทั่วไป ของกฎหมายแพ่ง” เป็น “บรรพหลักทั่วไป” ก่อน และหลังจากนั้น ในขั้นตอนที่ 2 ให้ร่าง “บรรพย่อย แต่ละบรรพ” ซึ่งประกอบด้วย บรรพทรัพย์สิน สิทธิ บรรพสัญญา บรรพสมรสและครอบครัว บรรพ

การสืบมรดก บรรพความรับผิดชอบละเมิด และสุดท้ายนำ “บรรพหลักทั่วไป” และ “บรรพย่อย แต่ละบรรพ” มารวบรวมจัดทำเป็นประมวล กฎหมายแพ่งฉบับร่าง และในปี พ.ศ. 2563 ประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่างได้เสนอต่อ สภาประชาชนแห่งชาติเพื่อพิจารณาตรวจสอบ และขออนุมัติ

2. การร่าง “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง”

การร่าง “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง” เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการร่างประมวล กฎหมายแพ่งของฝ่ายนิติบัญญัติ เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2558 กลุ่มพิเศษสำหรับการร่าง ประมวลกฎหมายแพ่งได้มีการนำคำแนะนำ ของผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันสังคมศาสตร์จีน สมาคมกฎหมายจีน และหน่วยงานอื่นๆ มาใช้ เป็นหลักพื้นฐานในการร่างหลักทั่วไปของ กฎหมายแพ่งฉบับร่าง และรวบรวมข้อเสนอแนะ ของฝ่ายนิติบัญญัติที่ได้รับจากช่องทางต่าง ๆ จึงร่างออกเป็น “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง (ฉบับร่างที่ยังไม่ได้เปิดเผย)” และหลังจากนั้น กลุ่มพิเศษสำหรับการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง ได้รวบรวมคำแนะนำและข้อเสนอจากหน่วยงาน ต่าง ๆ และในเดือนมกราคม พ.ศ. 2559 ได้มี การร่าง “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง (ฉบับร่าง ที่เปิดให้ยื่นข้อเสนอแนะ)” และหลังจากที่มี การปรึกษาหารือภายใน 2 ครั้ง เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 คณะกรรมการ ด้านกฎหมายของคณะกรรมการประจำสภา ประชาชนแห่งชาติจีนได้เผยแพร่ “หลักทั่วไปของ กฎหมายแพ่ง (ฉบับร่างที่เปิดให้ยื่นข้อเสนอแนะ)” ซึ่งเป็นฉบับร่างที่เปิดให้ประชาชนยื่นข้อเสนอแนะได้ และได้มีการขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถาผู้แทนประชาชน

ในพื้นที่สถาบันการศึกษาระดับสูงและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง (ฉบับร่างที่เปิดให้ยื่นข้อเสนอแนะ)” ได้มีการศึกษาและแก้ไขเป็นเวลานานกว่า 5 เดือน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมิถุนายนของปีนั้น หลังจากนั้นจึงได้มีการร่างเป็น “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่งฉบับร่าง” อย่างเป็นทางการ และเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2559 “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่งฉบับร่าง” ได้เสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการประจำสภาประชาชนแห่งชาติจีน ชุดที่ 12 ครั้งที่ 21 เพื่อพิจารณา เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่งฉบับร่าง” ได้มีการพิจารณาครั้งที่ 1 และได้มีการเผยแพร่ขึ้นเพื่อขอความคิดเห็นจากทุกมุมโลก ผ่านเว็บไซต์ของสภาประชาชนจีน หลังจากนั้น “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่งฉบับร่าง” ได้เข้าสู่การพิจารณาครั้งที่ 2 และ 3 จากคณะกรรมการประจำสภาประชาชนแห่งชาติจีนในเดือนตุลาคม และเดือนธันวาคมในปีเดียวกัน และเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2560 “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง” ได้มีการร่างขึ้นในที่ประชุมครั้งที่ 5 ของสภาประชาชนแห่งชาติจีน ทั้งนี้ขั้นตอนที่ 1 ของกลยุทธ์ “การเตรียมงานสองขั้นตอน” ของการร่าง “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง” ได้ร่างเสร็จสิ้นและมีการประกาศใช้แล้ว

3. การร่าง “บรรพยายของประมวลกฎหมายแพ่ง”

การประกาศใช้ “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง” ตามแผนงานที่กำหนดไว้ เป็นการสั่งสมประสบการณ์ในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งแต่ละบรรพยาย และทำให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีความเชื่อมั่นในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งแต่ละบรรพยายในขั้นตอนที่ 2 แม้ว่าจะมี

การเพิ่มเติม หรือปรับแก้ให้ดีขึ้นในแต่ละบรรพ โดยให้สอดคล้องกับกฎหมายแพ่งที่มีอยู่แล้ว แต่ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะรวบรวมข้อมูลทั้งหมดได้ เนื่องจากเนื้อหานั้นมีความซับซ้อนอย่างมาก และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งภายในเวลาที่กำหนดไว้ ฝ่ายนิติบัญญัติจึงลดความซับซ้อนให้เรียบง่ายขึ้น ทั้งนี้จึงเป็นเหตุผลว่าฝ่ายนิติบัญญัติได้ใช้กลยุทธ์ “การเตรียมงานสองขั้นตอน” คือ การร่างประมวลกฎหมายแพ่งแต่ละบรรพย่อยก่อน หลังจากนั้นนำแต่ละบรรพย่อยมารวมเข้าด้วยกัน และทำการตรวจสอบในขั้นตอนต่อไป และสุดท้ายนำมารวมเข้าด้วยกันเป็น “บรรพยายของประมวลกฎหมายแพ่ง”

ภายใต้การประสานงานของคณะทำงานด้านกฎหมายของคณะกรรมการประจำสภาประชาชนแห่งชาติ ให้สมาชิกของกลุ่มประสานงานประมวลกฎหมายแพ่งทั้ง 5 ส่วนงาน โดยให้กับกลุ่มพิเศษในการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง คำนึงถึงปัญหาที่มีอยู่ของกฎหมายแพ่ง และเรียบเรียงปัญหาและส่งร่างข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแต่ละส่วนของประมวลกฎหมายแพ่ง จากนั้นรวบรวมข้อมูลของประมวลกฎหมายแพ่งที่รวบรวมโดยทุกฝ่าย และได้ร่างเป็น “ประมวลกฎหมายแพ่ง (ฉบับร่างที่ยังไม่ได้เปิดเผย)” ซึ่งเป็นขั้นตอนพื้นฐานและสำคัญที่สุดในการจัดทำร่างประมวลกฎหมายแพ่ง และเป็นการกำหนดโครงสร้างและการออกแบบเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจง อีกทั้งยังเป็นขอบเขตและพื้นฐานในการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง (ฉบับร่างที่เปิดให้ยื่นข้อเสนอแนะ) หลังจากได้มีการรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากส่วนงานภายใน และได้มีการปรับแก้ฉบับร่างภายในเป็นที่เรียบร้อย

ดังนั้น จึงกลายเป็น “บรรพยายของประมวลกฎหมายแพ่ง (ฉบับร่างที่เปิดให้ยื่นข้อเสนอแนะ)” และหลังจากที่ได้รับข้อเสนอแนะจากสาธารณะแล้ว นำมารวบรวมและร่างออกเป็นบรรพยายของประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่าง และเสนอต่อคณะกรรมการประจำสภาประชาชนแห่งชาติเพื่อพิจารณาตรวจสอบ หลังจากนั้น นำบรรพยายต่าง ๆ ของประมวลกฎหมายแพ่ง มาดำเนินการตรวจสอบทีละฉบับ อย่างน้อย 2 ครั้ง และมีบางบรรพยายได้ตรวจสอบถึง 3 ครั้ง และหลังจากนั้นนำมารวมกับ “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง” เพื่อรวบรวมเป็น “ประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่าง”

การร่างบรรพยายของประมวลกฎหมายแพ่งเริ่มขึ้นในช่วงครึ่งปีหลังของปี พ.ศ. 2559 โดยยึดกฎหมายทางแพ่งที่มีอยู่เดิมเป็นพื้นฐาน และทำการเรียบเรียงปัญหาต่าง ๆ ออกมา อีกทั้งนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นพื้นฐานสำหรับการร่างประมวลกฎหมายแพ่งบรรพยายฉบับร่าง โดยพื้นฐานทั้ง 2 ข้างต้นนี้คือข้อมูลพื้นฐานสำคัญสำหรับการเตรียมงานร่างประมวลกฎหมายแพ่ง ซึ่งจัดทำเสร็จสิ้นโดยสมาชิกของกลุ่มประสานงานประมวลกฎหมายแพ่ง และมีสถาบันสังคมศาสตร์จีนและสมาคมกฎหมายจีนต่าง ๆ ได้ส่งรายการปัญหาและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับร่างฉบับนี้ด้วย หลังจากที่มีการประกาศใช้ “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง” กลุ่มพิเศษสำหรับการร่างประมวลกฎหมายแพ่งก็ได้เริ่มจัดทำร่างบรรพยายฉบับร่าง ที่ยังไม่ได้เปิดเผย เป็นการเตรียมการเบื้องต้น ฉบับร่างที่ยังไม่ได้เปิดเผยได้เริ่มร่างจากขั้นตอนที่ง่ายไปถึงยาก โดยค่อย ๆ ร่างทีละขั้นตอน บรรพยายของ “ประมวล

กฎหมายแพ่ง (ฉบับร่างที่ยังไม่ได้เปิดเผย)” ได้จัดทำเสร็จสิ้น ตามลำดับดังนี้

1) บรรพการสืบมรดก (ฉบับร่างที่ยังไม่ได้เปิดเผย) ร่างเสร็จวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2560

2) บรรพสัญญา (ฉบับร่างที่ยังไม่ได้เปิดเผย) ร่างเสร็จวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2560

3) บรรพสมรสและครอบครัว (ฉบับร่างที่ยังไม่ได้เปิดเผย) ร่างเสร็จวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2560

4) บรรพความรับผิดชอบทางละเมิด (ฉบับร่างที่ยังไม่ได้เปิดเผย) ร่างเสร็จวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2560

5) บรรพทรัพย์สินสิทธิ (ฉบับร่างที่ยังไม่ได้เปิดเผย) ร่างเสร็จวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560

ซึ่งบรรพฉบับร่างเหล่านี้เป็นข้อมูลภายใน และยังไม่สามารถเปิดเผยได้โดยจะถูกส่งไปยังกลุ่มประสานงานประมวลกฎหมายแพ่ง และหน่วยอื่น ๆ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะก่อน

สำหรับการตั้งชื่อแต่ละบรรพยายของประมวลกฎหมายแพ่ง นำชื่อของกฎหมายทางแพ่งฉบับต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิม มาใช้เป็นชื่อของบรรพยายต่าง ๆ โดยมีการนำกฎหมายว่าด้วยการรับบุตรบุญธรรม และกฎหมายว่าด้วยการสมรส มารวมเข้าด้วยกันและตั้งชื่อเป็น “บรรพสมรสและครอบครัว” สำหรับบรรพยายอื่น ๆ มีการตั้งชื่อดังนี้ “บรรพทรัพย์สินสิทธิ” “บรรพสัญญา” “บรรพการสืบมรดก” “บรรพความรับผิดชอบทางละเมิด” ในขณะเดียวกัน ก็มีนักวิชาการจำนวนมากเสนอให้ควรจะมีการร่างหลักทั่วไปของกฎหมายที่เกี่ยวกับหนี้ แต่แทบ

ไม่มีการวิจัยและการพิจารณาใด ๆ ในระหว่างกระบวนการร่างประมวลกฎหมายแพ่งเลย และเพื่อเป็นการเติมเต็มช่องว่างในหลักทั่วไปของกฎหมายที่เกี่ยวกับหนี้ จึงมีการนำเนื้อหาเกี่ยวกับหนี้สิน เนื้อหาทางด้านลาภมิควร และเนื้อหาทางด้านจัดการงานนอกสั่ง มาเพิ่มเข้าในบรรพสัญญา และได้มีการนำเนื้อหาเกี่ยวกับ “หุ้นส่วนส่วนตัว” และ “การค้าประกัน” เพิ่มเข้าเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งของเอกเทศสัญญา นอกจากนี้ ลักษณะโครงสร้างและชื่อของบรรพย่อยฉบับต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายทางแพ่งแต่ละประเภทที่มีอยู่แต่เดิม

เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2560 ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ได้กล่าวระหว่างการประชุมสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติจีนครั้งที่ 19 ว่า “ให้เร่งสร้างระบบป้องกันและควบคุมความปลอดภัยทางสังคม ปราบปรามและลงโทษกิจกรรมที่ผิดกฎหมายและอาชญากรรม เช่น สื่อลามก การพนัน การค้ายาเสพติด การลักพาตัว ฯลฯ และปกป้องสิทธิแห่งสถานภาพสิทธิทางทรัพย์สินและสิทธิบุคคลภาพของประชาชน” หลังจากนั้นนักวิชาการส่วนมากก็ได้มีการเสนอต่อฝ่ายนิติบัญญัติว่าควรจะต้อง “บรรพสิทธิบุคคลภาพ” ในประมวลกฎหมายแพ่งด้วย เพื่อดำเนินการตามเจตนารมณ์ที่เกี่ยวกับการปกป้องสิทธิแห่งสถานภาพ สิทธิทางทรัพย์สิน และสิทธิบุคคลภาพของประชาชน และเพื่อดำเนินการตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญจีนว่าด้วย “ศักดิ์ศรีส่วนบุคคลของพลเมืองไม่สามารถละเมิดได้” กลุ่มพิเศษสำหรับการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจึงได้มีการร่าง “บรรพสิทธิบุคคลภาพ (ฉบับร่างที่ยังไม่ได้เปิดเผย)” เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560

ในขณะเดียวกันฉบับร่างของบรรพสิทธิบุคคลภาพทำให้เกิดการโต้เถียงในวงวิชาการเป็นอย่างมาก โดยศาสตราจารย์เหลียง สู่ชิง ได้เป็นตัวแทนวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการไม่เห็นด้วยที่จะจัดตั้งบรรพสิทธิบุคคลภาพ เนื่องจากเห็นว่า การนำบรรพสิทธิบุคคลภาพมาจัดทำเป็นบรรพย่อยแยกออกมานั้นจะไม่ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และระบบกฎหมาย (จีหลิน เหวินต้า, 2562)

ต่อไปกลุ่มพิเศษสำหรับการร่างประมวลกฎหมายแพ่งได้มีการรวบรวมข้อเสนอแนะของทุกฝ่าย และได้มีการปรับแก้และเพิ่มเติม “บรรพย่อยของประมวลกฎหมายแพ่ง (ฉบับร่างที่ยังไม่ได้เปิดเผย)” จากนั้นจึงกลายเป็น “บรรพย่อยของประมวลกฎหมายแพ่ง (ฉบับร่างที่เปิดให้ยื่นข้อเสนอแนะ)” ตัวอย่างเช่น บรรพการสืบมรดก (ฉบับร่างที่เปิดให้ยื่นข้อเสนอแนะ) และเผยแพร่ในเดือนมกราคมถึงมีนาคม พ.ศ. 2560 หลังจากเกือบครึ่งปีของการศึกษาและการรับฟังความคิดเห็น จึงได้มีการแก้ไขและจัดทำเป็น “บรรพย่อยของประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่าง” เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2561 การประชุมคณะกรรมการประจำสภาประชาชนแห่งชาติจีนชุดที่ 13 ครั้งที่ 5 ได้มีการพิจารณา “บรรพย่อยของประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่าง” เป็นครั้งที่ 1 ซึ่งนับเป็นสัญญาณของการเริ่มร่างประมวลกฎหมายแพ่งในขั้นตอนที่ 2 อย่างเป็นทางการ โดยบรรพย่อยของประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่างมีทั้งหมด 6 บรรพ ได้แก่ บรรพทรัพย์สิน สิทธิ บรรพสัญญา บรรพสิทธิบุคคลภาพ บรรพสมรส และครอบครัว บรรพการสืบมรดก บรรพความรับผิดชอบละเมิด และมีการจัดลำดับโดยเริ่มจากมาตรา 1 ถึงมาตราสุดท้าย รวมทั้งสิ้น 1,034

มาตรา แม้ว่าในภายหลังระบบโครงสร้างและการจัดลำดับของบรรพทั้ง 6 บรรพนี้จะมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่แตกต่างกันอยู่เสมอในการศึกษาและการพิจารณาต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามสุดท้ายแล้วก็ไม่มีกรปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขอีก

หลังจากการพิจารณาครั้งที่ 1 เกี่ยวกับ “บรรพย่อยของประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่าง” แล้ว คณะกรรมการประจำสภาประชาชนแห่งชาติจีน ได้ทำการพิจารณา “บรรพสัญญา (ฉบับร่าง)” “บรรพทรัพย์สิน (ฉบับร่าง)” และ “บรรพการสืบมรดก (ฉบับร่าง)” ในครั้งที่ 2 ตามลำดับ¹ และพิจารณา “บรรพสิทธิบุคคลภาพ (ฉบับร่าง)” “บรรพความรับผิดชอบทางละเมิด (ฉบับร่าง)” และ “บรรพสมรสและครอบครัว (ฉบับร่าง)” ในครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3²

ต่อไปในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562 บรรพย่อยของประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่างที่ได้รับการพิจารณา 2 ครั้งหรือ 3 ครั้ง และได้นำมาพร้อมกับ “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง” ที่มีการบังคับใช้นานกว่า 2 ปี จึงปรับแก้เป็น “ประมวลกฎหมายแพ่ง (ฉบับร่าง)” ที่มีทั้งหมด 7 บรรพ 1,260 มาตรา จากนั้นการประชุมคณะกรรมการประจำสภาประชาชนแห่งชาติจีน ชุดที่ 13 ครั้งที่ 15 ของจีนได้มีการพิจารณา “ประมวลกฎหมายแพ่ง (ฉบับร่าง)” และเสนอต่อการประชุมของสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ ชุดที่ 13 ครั้งที่ 3 ของจีน เพื่อขอพิจารณา (สู่ จัวน, 2561) เมื่อเข้าสู่ปี พ.ศ. 2563 มีการระบาค

ของโรคโควิด 19 ที่ส่งผลกระทบต่อทั่วโลก ทำให้การดำรงชีวิตและแผนการทำงานไม่เป็นไปตามที่ตั้งใจไว้ ประมวลกฎหมายแพ่งก็ไม่สามารถประกาศใช้ได้ตามที่วางแผนไว้ ดังนั้น จึงได้มีการปรับแก้เนื้อหาของประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่างที่เกี่ยวกับโรคระบาดโควิด 19 และเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 “ประมวลกฎหมายแพ่ง” ได้รับการอนุมัติจากสภาประชาชนแห่งชาติจีน

จากเนื้อหาข้างต้นที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีนเป็นความปรารถนาอันยาวนานของชาวจีน โดยสาธารณรัฐประชาชนจีนใหม่ได้มีการเริ่มร่างในปี พ.ศ. 2497 และพยายามร่างถึง 4 ครั้ง แต่ก็ร่างไม่สำเร็จ เนื่องจากเงื่อนไขต่าง ๆ ยังไม่สมบูรณ์ เมื่อเข้าสู่เดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2557 คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน ได้มีมติเกี่ยวกับประเด็นสำคัญของการปกครองประเทศให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งมีการเสนอให้มีการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีนอีกครั้ง โดยนำ “กลยุทธ์การเตรียมงาน 2 ขั้นตอน” มาใช้ในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีน และในที่สุดวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ได้มีการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีนสำเร็จ และจะมีการบังคับใช้ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2564 ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายแพ่งยุคใหม่ฉบับล่าสุดของโลก อีกทั้งยังเป็นกฎหมายแพ่งที่มีเอกลักษณ์พิเศษแบบจีน

¹ บรรพสัญญา (ฉบับร่าง) บรรพทรัพย์สิน (ฉบับร่าง) บรรพการสืบมรดก (ฉบับร่าง) มีการตรวจสอบในครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2561 วันที่ 21 เมษายน 2562 และวันที่ 26 มิถุนายน 2562 ตามลำดับ

² บรรพความรับผิดชอบทางละเมิด (ฉบับร่าง) ตรวจสอบครั้งที่ 2 วันที่ 2 ธันวาคม 2561 และตรวจสอบครั้งที่ 3 วันที่ 23 สิงหาคม 2562 บรรพสิทธิบุคคลภาพ (ฉบับร่าง) ตรวจสอบครั้งที่ 2 วันที่ 21 เมษายน 2562 และตรวจสอบครั้งที่ 3 วันที่ 23 สิงหาคม 2562 บรรพสมรสและครอบครัว (ฉบับร่าง) ตรวจสอบครั้งที่ 2 วันที่ 26 มิถุนายน 2562 และตรวจสอบครั้งที่ 3 วันที่ 22 ตุลาคม 2562

■ ลักษณะพิเศษในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีน

ประเทศจีนได้มีการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีน โดยมีการยึดตามลักษณะพิเศษต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศจีนเป็นหลัก และมีลักษณะเฉพาะแบบจีน มีลักษณะพิเศษในทางปฏิบัติ และเป็นไปตามลักษณะพิเศษของยุคสมัย ดังนี้

1. การร่างประมวลกฎหมายแพ่งโดยยึดแนวทางการพัฒนาระบบกรรมสิทธิ์สังคมนิยมกับระบบเศรษฐกิจตลาดสังคมนิยม

ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีระบบกรรมสิทธิ์สังคมนิยมโดยรวม แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจตลาดสังคมนิยม ปัญหาที่ตามมาคือประเทศจีนจะมีการพัฒนาระบบกรรมสิทธิ์สังคมนิยมโดยร่วมกับระบบเศรษฐกิจตลาดสังคมนิยมได้อย่างไร ซึ่งเป็นปัญหาใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ แต่ปัญหาดังกล่าวนี้ได้มีความสำคัญอย่างมากในระหว่างการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีน ตัวอย่างเช่น บทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 206 กำหนดไว้ว่า “ยึดหลักและปรับปรุงระบบกรรมสิทธิ์ร่วมเป็นหลัก และพัฒนาเศรษฐกิจกรรมสิทธิ์ที่หลากหลายร่วมกัน การแบ่งทรัพย์สินตามผลงาน และมีการจัดแบ่งทรัพย์สินตามวิธีอื่น ๆ ร่วมกันด้วย ยึดหลักและปรับปรุงระบบเศรษฐกิจตลาดสังคมนิยม และระบบเศรษฐกิจพื้นฐานอื่น ๆ ของสังคมนิยม” และในมาตรา 249 กำหนดว่า “ที่ดินในเมืองเป็นกรรมสิทธิ์ของประเทศ และที่ดินในชนบทและชนเมืองเป็นกรรมสิทธิ์ที่ชุมชนชนบท เว้นแต่มีกฎหมาย

กำหนดไว้เป็นกรรมสิทธิ์ของประเทศ” ในขณะเดียวกันประมวลกฎหมายแพ่งได้มีการตั้งบรรพยอยที่ 3 เกี่ยวกับระบบ “สิทธิเก็บกิน” ซึ่งในมาตรา 324 กำหนดว่า “ทรัพยากรธรรมชาติภายใต้กรรมสิทธิ์ของประเทศ หรือกรรมสิทธิ์ของประเทศซึ่งอนุญาตให้ชุมชนชนบทมีสิทธิในการใช้ และกรรมสิทธิ์ของชุมชนชนบท องค์การและบุคคลมีสิทธิในการครอบครองใช้และได้รับประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ได้ตามกฎหมาย” จะเห็นได้ว่ามาตราดังกล่าวมีการกำหนดสิทธิในการใช้ที่ดินและระบบต่าง ๆ ทำให้ทรัพยากรที่ดิน และทรัพยากรอื่น ๆ ของประเทศสามารถเข้าสู่ตลาดได้ อีกทั้งสามารถนำกลไกตลาดมาใช้ใน “สิทธิเก็บกิน” ของที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติ โดยการใช้กลไกของการเจรจาอย่างเสรีและการตกลงของทั้งสองฝ่าย (เหยาหง, 2550) ส่งผลให้การจัดสรรและใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพสูงสุดและเพิ่มมูลค่าสูงสุด ทั้งนี้ ทำให้ประเทศจีนสามารถพัฒนาระบบกรรมสิทธิ์สังคมนิยมโดยร่วมกับระบบเศรษฐกิจตลาดสังคมนิยมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การร่างประมวลกฎหมายแพ่งโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง

การยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง คือการปกป้องสิทธิทางแพ่งของประชาชน และเป็นจุดเริ่มต้นและเป้าหมายของการร่างประมวลกฎหมายแพ่งฉบับนี้ เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการทางกฎหมายของประชาชนอย่างแท้จริง และเป็นการตอบสนองความต้องการของการมีชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชน อีกทั้งเป็นการปกป้องและพัฒนาผลประโยชน์พื้นฐานของประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้อย่างเต็มที่ ทำให้ประมวลกฎหมายแพ่งกลายเป็นประมวล

กฎหมายที่ดีสำหรับการปกป้องสิทธิทางแพ่งของประชาชนในยุคใหม่ ซึ่งกฎหมายแพ่งเน้น “การดูแลประชาชน การปลูกฝังคน การพัฒนาคน และการทำให้คนเป็นคนดี” มาใช้เป็นภารกิจพื้นฐานของการร่างกฎหมาย โดยจะต้องสะท้อนแนวคิดของการพัฒนาคนในรอบด้าน การพัฒนาดังกล่าวไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมและการปกป้องสิทธิของประชาชน แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการตระหนักถึงเสรีภาพของมนุษย์อย่างครอบคลุมอีกด้วย แต่เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายทางแพ่งแบบดั้งเดิมของโลก และถูกจำกัดโดยภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วงเวลานั้น ส่งผลกระทบต่อกฎหมายแพ่งในยุคนี้ไม่มีการนำแนวคิดของการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางมาใช้อย่างสมบูรณ์ แต่เน้นการยึดทรัพย์สินเป็นศูนย์กลางมากกว่า กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือมีการ “เน้นความสำคัญของทรัพย์สินเป็นหลัก” ตัวอย่างเช่น หลังจากการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่นาน นักวิชาการชาวสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เวอร์เนอร์ ซอมบาร์ท (Werner Sombart) กล่าวว่า ในประมวลกฎหมายแพ่งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีการ “เน้นทรัพย์สินมากกว่าบุคคล”

ศตวรรษที่ 21 เป็นศตวรรษที่ก้าวเข้าสู่ยุคสมัยในการปกป้องสิทธิของประชาชนเป็นหลัก อีกทั้งการปกป้องสิทธิส่วนบุคคลยังเป็นสิ่งที่เห็นพ้องต้องกันของนานาชาติ ประมวลกฎหมายแพ่งจีนนำแนวคิดเรื่องมนุษยนิยมและการดูแลมนุษยนิยมมาปรับใช้อย่างเต็มที่ โดยมีจุดมุ่งหมายคือการตระหนักถึงการปกป้องประชาชนและสะท้อนแนวคิดของการพัฒนาคนในรอบด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงจิตวิญญาณที่มุ่งเน้นให้

“ประชาชนเป็นศูนย์กลาง” ในขณะเดียวกันก็มีนักวิชาการกล่าวว่า ประมวลกฎหมายแพ่งมีความเป็นวิทยาศาสตร์และสมเหตุสมผลเพียงพอหรือไม่ สะท้อนถึงความเป็นส่วนตัวของมนุษย์อย่างเต็มที่แล้วหรือยัง ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งนั้นจะถูกนับว่าเป็นประมวลกฎหมายแพ่งที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ก็ต่อเมื่อสะท้อนให้เห็นถึงจิตวิญญาณที่มุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางอย่างเต็มที่ จากที่กล่าวมาข้างต้น จิตวิญญาณของ “การยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง” ในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีนจะสะท้อนให้เห็นในประเด็นดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 ประมวลกฎหมายแพ่งจีนได้มีการนำบรรพสิทธิบุคคลภาพและบรรพความรับผิดชอบทางละเมิดเพิ่มเติมในระบบกฎหมายทางแพ่งแบบดั้งเดิม ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะเด่นของกฎหมายแพ่งในศตวรรษที่ 21 แต่ในขณะเดียวกันกฎหมายแพ่งแบบดั้งเดิมของประเทศอื่นส่วนมาก มุ่งเน้นไปที่การยึดทรัพย์สินเป็นศูนย์กลางและมีแนวโน้มเน้นทรัพย์สินมากกว่าบุคคล (Pompand, 2535) ประมวลกฎหมายแพ่งจีนได้ตั้งบรรพสิทธิบุคคลภาพ และบรรพความรับผิดชอบทางละเมิดฉบับแยกออกมา โดยเน้นสถานะของบุคคลและการดูแลประชาชนเป็นหลัก จะเห็นได้ว่าจริง ๆ แล้วนั้น “เป้าหมายของการตั้งสิทธิ คือ การคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง” (Hoshino, 2555)

ประการที่ 2 ส่งเสริมการปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน โดยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนเป็นคุณค่าพื้นฐานของสิทธิบุคคลภาพ กฎเกณฑ์ของการตั้งสิทธิบุคคลภาพ มีจุดประสงค์พื้นฐานที่จะต้องเป็นการรักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ของประชาชน ตัวอย่างเช่น มาตรา 990 กำหนดว่า “สิทธิบุคคลภาพ เป็นสิทธิของบุคคลธรรมดา รวมถึงสิทธิทางชีวิต ร่างกาย สุขภาพ ความคิดเห็น รูปลักษณ์ ชื่อเสียง ความเป็นส่วนตัว และสิทธิอื่น ๆ นอกเหนือจากสิทธิบุคคลภาพที่ระบุไว้ในวรรคก่อน บุคคลธรรมดามีสิทธิบุคคลภาพอื่น ๆ ที่เกิดจากเสรีภาพทางบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” จากมาตรานี้จะเห็นได้ว่า เนื้อหาของสิทธิบุคคลภาพไม่เพียงแต่รวมถึงเสรีภาพส่วนบุคคล และยังศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน ซึ่งการที่มีเสรีภาพในการพัฒนาส่วนบุคคลนั้น เป็นการที่ไม่ถูกควบคุมและไม่ถูกบังคับโดยผู้อื่น โดยให้มีความเสมอภาคและเสรีภาพระหว่างบุคคล เพื่อให้มีความเคารพซึ่งกันและกันระหว่างบุคคล และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดในการปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน (หยางลี่ซิน, 2547) อีกทั้งยังสามารถให้ความคุ้มครองสิทธิบุคคลภาพประเภทใหม่ ๆ ได้ด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มีสิทธิบุคคลภาพรูปแบบใหม่ ๆ เกิดขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งสิทธิบุคคลภาพรูปแบบใหม่ ๆ ดังกล่าวอาจจะจำเป็นต้องนำเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาใช้ในการปกป้องประชาชนแทน

อนึ่ง มาตรา 1002 กำหนดไว้ว่า “บุคคลธรรมดาที่มีสิทธิในชีวิต โดยความปลอดภัยในชีวิตและศักดิ์ศรีของบุคคลธรรมดาได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ห้ามมิให้องค์กรหรือบุคคลใดละเมิดสิทธิในชีวิตของผู้อื่นได้” จะเห็นได้ว่าความหมายของสิทธิในชีวิตไม่เพียงแต่

รวมถึงความปลอดภัยของชีวิตเท่านั้น แต่ยังรวมถึงศักดิ์ศรีของการมีชีวิตด้วย “ศักดิ์ศรีของการมีชีวิต” เป็นส่วนสำคัญของของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งได้รับรองจากบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิในชีวิตในประมวลกฎหมายแพ่งจีน โดยความหมายของ “ศักดิ์ศรีของการมีชีวิต” สามารถรวมไปถึง ตัวอ่อน ทารกในครรภ์ และซากศพ สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการจัดการอย่างสมเกียรติ ซึ่งได้กำหนดไว้ในกฎหมายของบางประเทศด้วย อีกตัวอย่างหนึ่ง การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนยังครอบคลุมไปถึงการคุ้มครองเสรีภาพในการเคลื่อนไหว มาตรา 1011 ของประมวลกฎหมายแพ่งจีน ห้ามมิให้มีการตรวจค้นร่างกายโดยผิดกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างการปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ส่วนบุคคล

ประการที่ 3 ประมวลกฎหมายแพ่งจีนให้ความสำคัญต่อ “ความยุติธรรมในยุคสมัยใหม่” โดยมีมาตรา 1009 ของประมวลกฎหมายแพ่งจีนกำหนดไว้ว่า “การนำพันธุกรรมมนุษย์และพันธุกรรมตัวอ่อนมาใช้ในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ กิจกรรมการวิจัยทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพันธุกรรมมนุษย์และพันธุกรรมตัวอ่อน จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับการบริหารและกฎระเบียบของรัฐที่เกี่ยวข้อง และจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ ไม่ละเมิดจริยธรรมและศีลธรรมหรือเป็นอันตรายต่อประโยชน์สาธารณะ” จะเห็นได้ว่า มาตรานี้ได้มีการกำหนด

⁴ ตัวอย่างเช่น มาตรา 16 ของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสกำหนดว่า “กฎหมายให้หลักประกันความเป็นเอกของร่างกายของบุคคล และห้ามการกระทำร้ายต่อศักดิ์ศรีของร่างกายของบุคคลและให้ประกันแก่การเคารพของมนุษย์ตั้งแต่การเริ่มต้นของชีวิต” และ มาตรา 16 วรรค 1 กำหนดว่า “การเคารพร่างกายมนุษย์ไม่ได้จบลงด้วยความตาย ซากศพของผู้เสียชีวิตรวมทั้งชิ้นเนื้อหลังการผ่าตัดควรได้รับการจัดการอย่างสมเกียรติและสง่างาม”

กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการนำพันธุกรรมมนุษย์ และพันธุกรรมตัวอ่อนมาใช้ในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ และได้มีการปกป้องสิทธิในชีวิตและสุขภาพของประชาชน และช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของความยุติธรรมสมัยใหม่ การบัญญัติมาตราดังกล่าว เนื่องจากมีการคำนึงถึงพื้นฐานของความยุติธรรมในยุคสมัยใหม่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการนำพันธุกรรมมนุษย์และพันธุกรรมตัวอ่อนมาใช้ในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ ถ้าไม่มีการกำหนดข้อจำกัด อาจจะส่งผลกระทบต่อความยุติธรรม โดยอีกแง่หนึ่งคือ เทคนิคในการตัดแต่งพันธุกรรมของมนุษย์อาจจะส่งผลให้เกิดความผิดปกติกับทารกได้ ยิ่งไปกว่านั้นอาจจะก่อให้เกิดมลพิษต่อห้องเก็บพันธุกรรมมนุษย์ และก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ทั้งนี้ อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายที่เป็นความสูญเสียระยะยาว และไม่สามารถย้อนกลับไปได้ ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อคนรุ่นหลังได้

3. การร่างประมวลกฎหมายแพ่งโดยยึดสถานการณ์และลักษณะพิเศษของประเทศ

การยึดสถานการณ์และลักษณะพิเศษของประเทศ คือ การสรุปอย่างละเอียดเกี่ยวกับประสบการณ์ในทางปฏิบัติของการร่างกฎหมายทางแพ่งตั้งแต่มีการปฏิรูปเศรษฐกิจจีนเป็นต้นมา โดยนำ “วิธีการรวบรวมเป็นประมวลกฎหมาย” มาใช้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาระบบกฎหมายทางแพ่งของจีน และนำความต้องการทางปฏิบัติมาเป็นทิศทางในการร่างกฎหมาย เพื่อให้ระบบกฎหมายทางแพ่งมีความเป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพสูงสุด และในขณะเดียวกันสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง และเสริมสร้างบทบาทของระบบกฎหมายในการปกครอง

ประเทศ ตัวอย่างเช่น มาตรา 1127 ของประมวลกฎหมายแพ่งจีน กำหนดไว้ว่า “การสืบมรดกจะเป็นไปตามลำดับต่อไปนี้

ทายาทลำดับที่ 1: คู่สมรส ลูก บิดา มารดา

ทายาทลำดับที่ 2: พี่น้องร่วมบิดา มารดาเดียวกับเจ้ามรดก ปู่ ย่า ตา ยาย

เมื่อมีการเริ่มสืบทอดมรดกขึ้น ทายาทลำดับที่ 1 จะเป็นผู้สืบทอดมรดก โดยทายาทลำดับที่ 2 จะไม่สามารถสืบทอดได้ เว้นแต่ในกรณีที่ไม่มีทายาทลำดับที่ 1 ให้ทายาทลำดับที่ 2 สืบมรดกได้”

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มรดกจะได้รับ การถ่ายทอดตามลำดับต่อไปนี้ ลำดับแรกคือ คู่สมรส บุตร และบิดามารดา ถ้าไม่มีบุคคลในลำดับแรก บุคคลในลำดับที่สองสามารถรับมรดกได้ แต่ในระหว่างการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีน ผู้ร่างเคยอยากให้ทายาทลำดับที่ 1 ตัด “บิดามารดา” ออกไป มีเหตุผลดังต่อไปนี้

เหตุผลที่ 1 คือ ในประมวลกฎหมายแพ่ง ในทั่วโลกส่วนใหญ่ไม่มีบิดามารดาเป็นทายาทลำดับ 1 รวมถึงประเทศไทย มาตรา 1629 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดไว้ว่า “ทายาทโดยธรรมมีหกลำดับเท่านั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา 1630 วรรค 2 แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ

- (1) ผู้สืบสันดาน
- (2) บิดามารดา
- (3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- (4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
- (5) ปู่ ย่า ตา ยาย
- (6) ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาท โดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษ แห่งมาตรา 1635” จะเห็นได้ว่าประเทศไทย ก็ไม่ได้กำหนดให้พ่อแม่อยู่ในทายาทลำดับที่ 1 ยกเว้นกรณีที่บิดามารดามีชีวิตอยู่ให้มีสิทธิ เหมือนชั้นบุตรตาม มาตรา 1630 วรรค 2 ซึ่งบิดามารดาจะเป็นผู้รับมรดกในลำดับที่ 1 จากแนวการกำหนดข้างต้นประเทศจีน มีความคิดที่อยากให้ประมวลกฎหมายแพ่งจีน เหมือนกับประมวลกฎหมายแพ่งอื่น ๆ ทั่วโลก จึงคิดว่าไม่ควรที่จะให้พ่อแม่อยู่ในทายาทลำดับ ที่ 1 และด้วยความคิดเห็นในการร่างกฎหมาย ของประเทศจีนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะส่งต่อ ทรัพย์สินให้กับลูกและคู่สมรสให้มากที่สุด

จากเหตุผลข้างต้น ถือว่าเป็นเหตุผล ที่สมเหตุสมผล แต่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ และลักษณะพิเศษของประเทศจีน ซึ่งระหว่าง การร่างมาตรานี้ ได้มีการขอความคิดเห็น จากประชาชนเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผลออกมาว่า 70% เห็นด้วยที่จะให้ พ่อแม่ อยู่ในทายาทลำดับที่ 1 และคัดค้านที่จะลบพ่อแม่ออกจากทายาท ลำดับที่ 1 เพราะลักษณะพิเศษของประเทศจีน เน้นเรื่องการตอบแทนบุญคุณและกตัญญูต่อพ่อแม่ เป็นอย่างมาก ดังนั้นในมาตรา 1127ของประมวล กฎหมายแพ่งจีน จึงกำหนดให้ “บิดามารดา” เป็นทายาทเป็นลำดับที่ 1

4. การร่างประมวลกฎหมายแพ่งโดยยึดมั่น ในการส่งเสริมค่านิยมหลักของสังคมนิยมจีน

การยึดมั่นในการปกครองประเทศ ให้เป็นไปตามกฎหมายและกฎแห่งคุณธรรม

คือ การมุ่งเน้นให้ค่านิยมหลักของสังคมนิยม เข้ากับระบบกฎหมายทางแพ่ง เพื่อส่งเสริม คุณธรรมดั้งเดิมและศีลธรรมทางสังคม อย่างจริงจังและรักษาความสงบเรียบร้อย และขนบธรรมเนียมที่ดีของประเทศจีน มาตรา 1 ในประมวลกฎหมายแพ่งจีน แสดงให้เห็นถึง การยึดค่านิยมหลักของสังคมนิยม โดย มาตรา 1 กำหนดว่า “การร่างประมวลกฎหมายนี้ตาม รัฐธรรมนูญเพื่อคุ้มครองสิทธิอันชอบด้วย กฎหมายของประธานแห่งสิทธิ และรักษา ระเบียบสังคมและเศรษฐกิจ ปรับให้สอดคล้อง กับความต้องการของการพัฒนาสังคมนิยม ที่มีเอกลักษณ์ของจีน ส่งเสริมค่านิยมหลัก ของสังคมนิยม” โดยค่านิยมของหลักสังคมนิยม ประกอบด้วย ความมั่งคั่ง (prosperity) ความ เป็นประชาธิปไตย (democracy) สร้างสังคม ที่มีอารยธรรม (civility) มีความปรองดอง (harmony) เสรีภาพ (freedom) ความเท่าเทียม ทางกฎหมาย (equality) ความยุติธรรม (justice) การมีหลักนิติรัฐ (rule of law) ความรักชาติ (patriotism) ความเคารพศรัทธา (dedication) ความซื่อสัตย์ (integrity) และความเป็นมิตร (friendship) และค่านิยมของหลักสังคมนิยม เหล่านี้ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติของประมวล กฎหมายแพ่งด้วย เช่น ในบรรพหลักทั่วไป มาตรา 9 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับ “การสร้าง สังคมที่มีอารยธรรม”⁵ ในบรรพสิทธิบุคคลภาพ มาตรา 990 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมี “เสรีภาพ”⁶ ในบรรพหลักทั่วไป มาตรา 14 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับ “ความเท่าเทียม

⁵ มาตรา 9 ประธานแห่งสิทธิจัดการกระทำทางแพ่งจะต้อง ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพย์ากรและปกป้องสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

⁶ มาตรา 990 สิทธิบุคคลภาพ เป็นสิทธิของบุคคลธรรมดา รวมถึงสิทธิทางชีวิต ร่างกาย สุขภาพ ความคิดเห็น ชื่อเสียง ชื่อเสียง ความเป็นส่วนตัว และสิทธิอื่น ๆ นอกเหนือจากสิทธิบุคคลภาพที่ระบุไว้ในวรรคก่อน บุคคลธรรมดาที่มีสิทธิบุคคลภาพอื่น ๆ ที่เกิดจาก เสรีภาพทางบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ทางกฎหมาย”⁷ ในบรรพหลักทั่วไป มาตรา 7 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับ “ความซื่อสัตย์”⁸ ในบรรพสัญญา มาตรา 790 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับ “ความยุติธรรม”⁹ และอื่น ๆ บทบัญญัติข้างต้นล้วนแสดงให้เห็นถึงค่านิยมของหลักสังคมนิยมโดยตรง ดังนั้นประมวลกฎหมายแพ่งจีนยังประสานความสัมพันธ์ค่านิยมต่าง ๆ อย่างเต็มที่หลักเสียงความขัดแย้งของค่านิยมต่าง ๆ ในขณะที่เดียวกันกำหนดหลักเกณฑ์ในการแก้ไขเมื่อเกิดความขัดแย้ง ตัวอย่างเช่น เสรีภาพและความซื่อสัตย์ในค่านิยมของหลักสังคมนิยมอาจจะมีความขัดแย้งกันในบางสถานการณ์ แต่บทบัญญัติที่เกี่ยวกับอายุความของการฟ้องคดีบุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตและกฎต่าง ๆ ของประมวลกฎหมายแพ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสมดุลที่มีประสิทธิภาพระหว่างค่านิยมทั้งสองนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งจีนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมค่านิยมหลักของสังคมนิยมจีนซึ่งเป็นกฎหมายที่มีบทบาทสำคัญทางด้านการศึกษา (Rudolf von Jhering, 2562) และส่งเสริมให้ประชาชนมีความตระหนักถึงประการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 การส่งเสริมความตระหนักในสิทธิ ในสังคมนิยมสมัยก่อนมีการตระหนักในเรื่องสิทธิที่ค่อนข้างอ่อนแอ และยิ่งไปกว่านั้นเรื่องการตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลก็ค่อนข้างน้อยด้วย แต่ในปัจจุบันประเทศจีนได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของประชาชน

โดยประมวลกฎหมายแพ่งจีนเป็นกฎหมายที่เน้นเรื่องสิทธิของประชาชนเป็นหลัก ซึ่งกฎหมายนี้ได้มีการกำหนดสิทธิทางแพ่งต่าง ๆ ของประชาชนไว้อย่างละเอียด ทั้งนี้เป็นการประกาศให้ประชาชนรู้ว่าทุกคนเป็นผู้มีสิทธิและสามารถใช้สิทธิได้โดยปลูกจิตสำนึกและปลูกฝังแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิให้กับประชาชน

ประการที่ 2 คือ การส่งเสริมแนวคิดเรื่องการเคารพสิทธิของผู้อื่น ตามประเพณีและความเป็นจริงของประเทศจีน หลายคนมักจะตระหนักถึงสิทธิของตนเองเท่านั้น แต่ไม่ตระหนักถึงการเคารพสิทธิของผู้อื่น และมักจะต้องการให้ผู้อื่นเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง แต่ไม่รู้จักการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องการเคารพสิทธิของผู้อื่นยังไม่แพร่หลายมากนักในประเทศจีน โดยประมวลกฎหมายแพ่งจีนไม่เพียงแต่พูดถึงสิทธิทางแพ่งเท่านั้น แต่ยังสนับสนุนการเคารพสิทธิของผู้อื่นซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญ จะสามารถช่วยในการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ดังกล่าวได้

ประการที่ 3 คือ การส่งเสริมให้มีความซื่อสัตย์และความสุจริต หลักความซื่อสัตย์สุจริตนับว่าเป็นหลักสำคัญที่สุดของกฎหมายแพ่ง โดยหลักการนี้ไม่เพียงแต่ใช้กับการทำธุรกิจเท่านั้น แต่ยังใช้ได้กับความสัมพันธ์ทางแพ่งด้วย

ประการที่ 4 คือ การส่งเสริมความเท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมกันเป็นสาระสำคัญของกฎหมายแพ่ง โดยกฎหมายแพ่งใช้กับ

⁷ มาตรา 14 สิทธิทางแพ่งของบุคคลธรรมดา ล้วนมีความเสมอภาคทั้งสิ้น

⁸ มาตรา 7 ประธานแห่งสิทธิจัดการกระทำทางแพ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักความซื่อสัตย์ พึงยึดมั่นในความสุจริตและรักษาข้อตกลงกันอย่างเคร่งครัด

⁹ มาตรา 790 การเสนอราคาและการประมูลโครงการก่อสร้างให้ดำเนินการอย่างเปิดเผย เท่าเทียมและยุติธรรมตามบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีความเท่าเทียมกัน โดยทั่วไปทุกคนไม่เพียงแต่ควรจะได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังควรจะได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกันด้วย ซึ่งวิธีนี้เท่านั้นที่เราจะสามารถสร้างสังคมที่ปรองดองกันได้ (หวัง ห่ายหมิง, 2541)

5. การร่างประมวลกฎหมายแพ่งโดยยึดมั่นในหลักการวิทยาศาสตร์และประชาธิปไตย

การร่างกฎหมายโดยการยึดมั่นในหลักการวิทยาศาสตร์ ประชาธิปไตย และให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งเป็นการปรับปรุงระบบกฎหมายทางแพ่งให้เป็นไปตามระบบ และมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยไม่เพียงแต่จำเป็นต้องรักษาความต่อเนื่องและเสถียรภาพของระบบกฎหมายทางแพ่ง นอกจากนี้เรายังต้องคำนึงถึงการคาดการณ์ล่วงหน้าและให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก และในขณะเดียวกันจำเป็นต้องจัดการความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายทางแพ่งต่าง ๆ ให้ดีและมีความต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น มาตราที่เกี่ยวข้องกับอายุที่สามารถแต่งงานได้ประมวลกฎหมายแพ่งจีน มาตรา 1047 กำหนดไว้ว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 22 ปีบริบูรณ์ และหญิงต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์” โดยทั่วไปกฎหมายแพ่งของประเทศอื่นส่วนใหญ่กำหนดให้แต่งงานตั้งแต่อายุประมาณ 15-17 ปี เช่น ประเทศไทยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 กำหนดว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้” ประเทศไทยเมื่ออายุครบ 17 ปี บริบูรณ์ก็สามารถแต่งงานได้แล้ว แต่ทำไมประเทศจีนกำหนดให้แต่งงานช้ากว่า

ประเทศอื่นเพราะว่าประเทศจีนคำนึงถึงหลักการเจริญเติบโตของร่างกายมนุษย์ และอีกทั้งความพร้อมทางด้านการเศรษฐกิจและการเงินก่อนที่จะแต่งงานกัน ดังนั้น มาตราดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประเทศจีนได้นำหลักการวิทยาศาสตร์ของการเจริญเติบโตของร่างกายมนุษย์มาใช้ในการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง

ประเทศจีนไม่เพียงแต่นำหลักการวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีน และยังนำหลักการประชาธิปไตยมาปรับใช้ด้วย ตัวอย่างเช่น ในระหว่างการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีนมีการเปิดเผยประมวลกฎหมายแพ่งฉบับร่างทั้งหมด 10 ครั้ง เพื่อเป็นการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยมีประชาชนแสดงความคิดเห็นจำนวน 425,000 คน และมีการแสดงความคิดเห็นจำนวน 1.2 ล้านความคิดเห็น อีกทั้งยังมีการเลือกประเด็นสำคัญและลงพื้นที่ไปวิจัยในสถานที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับฟังความคิดเห็นโดยตรงจากประชาชน โดยมีการลงพื้นที่ทั้งหมด 27 ครั้ง และจัดสัมมนาที่ปักกิ่ง 51 ครั้ง สำหรับประเด็นสำคัญที่ประชาชนส่วนมากได้สะท้อนความคิดเห็นจะมีโฆษกรัฐบาลมาตอบประเด็นสำคัญโดยเร็วที่สุด และมีการแต่งตั้งตัวแทนเพื่อทำการศึกษาและวิจัย และได้มีการรับฟังความคิดเห็นจากตัวแทนนั้นด้วย

■ บทสรุป

ประมวลกฎหมายแพ่งได้ย่อและกลั่นกรองความสำเร็จของกฎหมายแพ่งนับตั้งแต่การก่อตั้งประเทศจีนใหม่เมื่อกว่า 70 ปีก่อน โดยการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีนได้มี

2 ขั้นตอน ดังนั้นขั้นตอนที่ 1 คือ การจัดตั้งกฎหมายทางแพ่งแต่ละประเภท และมีการสร้างระบบกฎหมายทางแพ่งขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2497 ถึง พ.ศ. 2557 และขั้นตอนที่ 2 คือ ในปีพ.ศ. 2558 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเริ่มร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีนอีกครั้งเพื่อปรับปรุงระบบกฎหมายทางแพ่งให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ประมวลกฎหมายแพ่งจีนเป็นประมวลกฎหมายแพ่งที่ใหม่ที่สุดของโลก โดยประมวลกฎหมายแพ่งจีนเป็นไปตามการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงของสังคม และมีลักษณะพิเศษในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งจีน จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประเทศจีนยึดแนวทางการเมืองที่ถูกตั้ง ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางยึดสถานการณ์และลักษณะพิเศษของประเทศยึดมั่นในการส่งเสริมค่านิยมหลักของสังคมนิยมจีน และยึดมั่นในหลักการวิทยาศาสตร์และประชาธิปไตยมาใช้ในการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง ทั้งนี้ จะเห็นได้ชัดว่าประเทศจีนมีระบบกฎหมายที่เป็นเอกลักษณ์แบบจีน

ประมวลกฎหมายแพ่งจีนเป็นประมวลกฎหมายแพ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของประเทศจีน ซึ่งสอดคล้องกับผลประโยชน์และความปรารถนาของประชาชน อีกทั้งยังสอดคล้องกับการพัฒนาของประเทศด้วยเป็นประมวลกฎหมายแพ่งที่มีการคุ้มครองสิทธิอย่างเท่าเทียมกันในทุกด้านรวมทั้งด้านชีวิตและด้านสุขภาพ ด้านความปลอดภัยในทรัพย์สินความสะอาดในการทำธุรกรรม ความสุขในชีวิตและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนเป็นประมวลกฎหมายแพ่งที่มีลักษณะเฉพาะแบบจีน ลักษณะพิเศษในทางปฏิบัติ และลักษณะพิเศษของยุคสมัย ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้เศรษฐกิจ

การตลาดมีการพัฒนาและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ยังเป็นการพัฒนาอย่างมีระเบียบและวางรากฐานที่มั่นคงกับเศรษฐกิจตลาด ซึ่งจะเป็นหลักประกันที่แข็งแกร่งสำหรับการเริ่มต้นทางเศรษฐกิจของจีน ความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมความสงบสุขของประเทศในระยะยาวในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ยังเป็นการให้ข้อมูลอ้างอิงที่เป็นประโยชน์ต่อการร่างระบบประมวลกฎหมายแพ่งในประเทศอื่นๆ อีกด้วย

■ บรรณานุกรม

- จาง โหย่วหยู. (2529). เหตุใดจึงต้องมีการร่างหลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง. *วารสารกฎหมายจีน*, 4, 3-10.
- เย่ รู่ถิง. (2537). “คำอธิบายเกี่ยวกับกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าด้วยการจัดการอสังหาริมทรัพย์ในเมือง ฉบับร่าง”. ใน การประชุมคณะกรรมการประจำสภาประชาชนแห่งชาติ ชุดที่ 8 ครั้งที่ 7. ปักกิ่ง: ผู้แต่ง.
- วัง ฮันบิน. (2529). คำอธิบายเกี่ยวกับหลักทั่วไปของกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน ฉบับร่าง. ใน การประชุมสภาประชาชนแห่งชาติ ชุดที่ 6 ครั้งที่ 4. ปักกิ่ง: ผู้แต่ง.
- สุ จ้วน. (28 สิงหาคม 2561). การส่งร่างประมวลกฎหมายแพ่งเพื่อพิจารณาเป็นครั้งแรก. *หนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป่า ฉบับที่ 6*.
- หยาง ลีซิน. (2547). *ปัญหาความขัดแย้งในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์: คำสันนิษฐานใหม่ทางด้านการความเสียหายทางจิตใจ*. ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเหรินหมิน.

- หวัง ห่ายหมิง. (2541). ทฤษฎีใหม่แห่งความเท่าเทียม. *สังคมศาสตร์จีน*, 5, 52-68.
- เหยาหง. (2550). *กฎหมายทรัพย์สินของสาธารณรัฐประชาชนจีน*. ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์ประชาชน.
- จีหลิน เหวินต้า. (2562). *การร่างประมวลกฎหมายแพ่งในยุคใหม่*. สำนักงานกฎหมายแพ่งของคณะกรรมการกิจการนิติบัญญัติของคณะกรรมการสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ, 1. 25-29.
- Hoshino, E. (2555). *ประเด็นพื้นฐานของกฎหมายแพ่งสมัยใหม่*. เชียงไฮ้: สำนักพิมพ์ซานเหลียน.
- Pompand, P. (2535). *ตำรากฎหมายโรมัน*. ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรัฐศาสตร์และกฎหมายแห่งประเทศไทย.
- Rudolf von Jhering. (2562). *การต่อสู้เพื่อสิทธิ*. ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์กฎหมาย.

